Чыла элласе пролетарий-шамыч, ушныза! *Ленин—Сталин паша верч кучедалаш ямде лий!*

Ямде лий

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЕ

Адрес: Йошкар-Ола, Совет пӧрг, „Ямде лий" редакций.

1940 ий 4 июнь №26 (650)

1-й СОЗЫВ РСФСР ВЕРХОВНЫЙ СОВЕТЫН КУМЫШО СЕССИЙЖЕ

28 майыште кастене РСФСР Верховный Советын Заседаний Залыштыже Российский Советский Федеративный Социалистический Республика Верховный Советын Кумышо Сессийже почылтын.

Президиум ӱстел тӧрышкӧ РСФСР Верховный Совет Председатель депутат А. А. Ждановын, тудын заместительже-шамычын—депутат-шамыч А. Х. Тынчеров ден П. С. Макаровын, а ложылашке И. В. Сталин, В. М. Молотов, К. Е. Ворошилов, Л. М. Кагановичиич, А. А. Андреев, А. И. Микоян, Г. М. Маленков, А. Е. Бадаев йолташ-шамычын, Верховный Совет Президиумын членже-шамычын да РСФСР Калык Комиссар-шамычын лекмыштым депутат ден уна-шамыч рӱжге, восторженный оваций дене вашлийыт. Сталин йолташ лӱмеш, Советский правительство лӱмеш Российский Федерацийысе чыла калык-шамычын йылмышт дене саламлымаш йӱк кужу жап шергылтеш.

Сессийым РСФСР Верховный Совет Председатель депутат А. А. Жданов почын.

Сессий тыгай ончышаш паша радамым единогласно приниматла:

1. 1940 ийлан РСФСР Государственный бюджетым да РСФСР-н 1939 ийсе Государственный бюджетшым шуктымо нерген отчетым утвердитлымаш.

2. Автономный Советский Социалистический республика-шамычын Конституцийыштым утвердитлыме нерген.

3. Кокымшо ден Кумышо Сессий-шамыч коклаште приниматлыме да РСФСР Верховный Советлан утвердитлаш подлежатлыше, РСФСР Верховный Совет Президиумын Указше-шамычым утвердитлыме нерген.

Ончышаш паша радамын первый пунктшо почеш доклад дене РСФСР Финансе Калык Комиссар А. М. Сафронов йолташ выступатлен. Тудо, РСФСР Калык Комиссар-шамыч Совет РСФСР Государственный бюджетым доход ден расход-шамыч дене 25.326 миллион теҥгем Кумышо Сессийлан утвердитлаш вноситла манын, увертара. Просвещенийлан расходшамыч почти 10 миллиард теҥге, здравоохранениейлан 5 миллиард теҥге утла лийыт.

Варажым Бюджетный Комиссийын содокладше дене Бюджетный Комиссийын Председательже депутат И. А. Власов выступатлен.

Тидын дене Сессийын первый заседанийже пыта.

* * *

29 майыште, 11 час кечывалым, 1 созыв РСФСР Верховный Совет Кумышо Сессийын кокымшо заседанийже лийын. Тыште 1940 ийлан РСФСР Государственный б ю д ж е т да РСФСР-н 1940 ийсе Государственный бюджетшым шуктымо нерген докладым обсудитлымаш тӱҥалын. Тидын дене РСФСР Верховный Совет Кумышо Сессийын кокымшо заседанийже петыралтеш.

31 майыштат прений лийын.

Медведевский средний школышто тунемше - шамыч (шола гыч пурлашке): Валентин Митюков (6-шо „В" класс), Настья Токарева (7-ше „А" класс), Лиза Калинина (6-шо „В" класс). Нуно кумытынат алгебра дене испытанийым отлично сдатленыт.

фото А. Овечкинын.

Руш йылмым сайын шинчат

25 май. Таче 4-ше „А" классыште руш йылме дене устный испытаний лийшаш.

9 час. Звонок. 4-ше „А" классыш туныктышо А. П. Федоров ден ассистент толын пурышт. Изиш лиймек, испытаний тӱҥале. Эн ончычӱстел дек Пайбердин Вася, Пакеева Таиса, Савинцев Александр ӱжыкталтыч. Нуно ӱстел дек толын билетым, яндар кагазым, карандашым налыч да ончыл партыш шинчыч. Изиш лиймек Пайбердин Вася отвечатлаш тӱҥале. Тудо книга гыч „Дети снегов" ойлымашым пеш сайын лудын пуыш. Моло йодышланат чын отвечатлыш. Пакеева Таиса „Песня о пограничнике" стихым сайын каласыш, Савинцев Александрат чыла вопрослан смело отвечатлыш. Тугак Грязина Надя, Кукушкина Зоя да молат „отлично" сдатлышт. Нуно чыла предмет денат „отлично" да „хорошо" отметкым гына н а л ы н ы т. 29 еҥ гыч 2 еҥ „плохо" отметкым нальыч. Нине Беляев Виталий ден Лукоянов Ефим. Нуно испытанийлан сайын ямдылалтын огытыл. Телымат ӧрканен тунемынырт. Садланак нуно шыже испытанийлан кодыч.

Йоча - шамыч испытанийыште руш йылмым сайын шинчымыштым раш ончыктышт. Нуно руш йылмым йӧратат, пагалат.

Учитель **Клюкин Т. С.**

Токтай- Беляк начальный школа, Кужеҥер район.

Чыла предмет денат „хорошо" отметка дене сдатлышым

Мый теле гоч посредственный отметка деҥе велэ тунемынам. А тыршен тунемаш гын, хорошо да отличнат тунемаш пеш лиеш улмаш. Теве испытанийлан ямдылалтме жапыште ме отличница Багаутдинова Марзия дене ваш-ваш полшен ямдылалташ тӱҥална. Ме шукыжым Марзия дене коктын пырляк заниматлен улына: мом ом умыло гын, тудо эреак умылтарен. Адак кажне тема дене учебник гыч да тетрадыш возымым лудын, ваш-ваш вопросым пуэденӓ, отвечатлена ыле. Тыге заниматлыме дене испытанийым чыла предмет денат „хорошо" отметка дене сдатлышым. Испытанийым „хорошо" отметка дене сдатлаш пумо мутем шуктенам.

А вес ий 5-ше классыште отличница лиям.

Артемьева Валя.

Йошкар-Ола район, Кугу-Чигаш НСШ.

„Похвальный грамотам" нальым

Мый тиде тунемме ийыште сайын тунемаш да 4-ше классым „Похвальный грамота" дене тунем пыташ задачым шынденам ыле. Тиде шонымашемым шукгышым. Тунемме ий мучко ик „плохо" отметкымат налын омыл, эре „отлично" отметка дене гына тунемынам.

Тунеммем годым почеш кодшо йолташем - шамычлан эреак полшен шогенам. Тугак общественный пашаште активно участвоватленам. Испытанийлан мый чот ямдылалтым, чыла консультацийыш коштынам. Садланак чыла предмет денат „отличным" налынам. Тыге тыршен тунеммемлан „Похвальный грамотам" пуышт да шергакан пӧлек дене пӧлеклышт.

Тамара Маркова.

Йошкар-Ола, 1-ше номеран школа.

„Хорошо да отлично" дене сдатлышт

Конституцийым чыла тунемше-шамычат йӧратен тунемыт. Кунам от йӧрате, вет Сталинский Конституцийын великий творецше Сталин йолташ. Сталинский Конституций йоча-шамычлан пиалан, весела илышым конден. Тудо тунемаш, канаш правам пуэн.

Медведево средний школын 7-ше „Б" классыште Конституций дене идалык мучкат начар отметкым налше лийын огыл. Нуно испытанийланат сайын ямдылалтыныт: мемнан великий родина нерген шуко к н и г а м л у д ы н ы т. Тыге нуно Конституций дене испытанийым „отлично" да „хорошо" отметка дене сдатленыт. Начар отметка иктынат лийын огыл.

Чайкина Сима.

Йош кар-Ола район.

Шуйбеляк начальный школышто (У-Тор'ял район) тунемше-шамыч: Кузьминых Нюра, Кузьминых Игорь, Полушин Коля, Кузьминых Клаша цыганский танецым исполнятлат.

Фото Д. Зверевын.

25 майыште начальный школлаште испытаний пытен. Снимкыште: Ожигановский начальный школын (У Тор'ял район) 4-ше классыштыже тунемше-шамыч руш йылме дене письменный испытанийым сдатлат.

Фото Д. Зверевын.

51

Я. М. Свердловын шочмыжлан таче 55 ий темеш

Яков Михайлович Свердлов

АНДРЕЙ ЙОЛТАШ

1905 ий. Тунам пӱтынь Росcий мучко пашазе-шамыч бастоватленыт. Забастовка ик завод гыч вес заводыш пожар семын шарлен.

Тиде кечылаште Екатеринбургыш (кызыт Свердловск) кӱкшӱак огыл рвезе еҥ толын. Тудо оласе партийный комитетым мумек, тушто большевик-шамыч Центральный Комитетын тудым пашашке колтымыжо нерген ойлен. Тудо тушто мый Андрей улам, манын каласен.

Уральский пашазе-шамыч Андрейым первый кече гычак чот йӧраташ тӱҥалыныт. Кунам от пагале, вет тудо пеш простой, весела да смелый еҥ ыле. Андрей чӱчкыдын пашазе-шамычын квартирлашкышт миеден. Тудо московский, питерский, батумский пролетарий-шамычын кучедалмышт да Ленин ден Сталин нерген ойлен. Тудо пашазе-шамычым дружно кучедалаш туныктен. Капиталист-шамычым да кугыжам пытарымек велэ сай илышым ышташ лийме нерген умылтарен.

Икгана 1905 ий октябрьыште уремлаште: „Свобода! Свобода!",—манын чот кычкыралме йӱк шергылтыныт. Пашазе-шамыч йошкар знамям кӱшкӧ нӧлтен, главный урем дене революционный мурым мурен каеныт. Тунам первый рядыште знамя йымалне Андрей каен. Шествийын шогалмыже годым, Андрейым кӱш нӧлтеныт да кучен шогеныт. А тудо ожно пашазе-шамычын квартирлаштышт шолып ойлымыжым шергылтарен чот ойлен.

Пашазе-шамыч кас еда театрыш погынат улмаш. Сцена покшелне кугу ӱстел шоген. Погынымашым вуйлаташ пашазе-шамыч Андрейым йодыныт. Нуно тудым шкенынштын ӱшанле вожакыштлан шотленыт. Андрей пашазе-шамычлан ончыклык кучедалме, оружий дене владетлаш тунемме нерген да буржуазий ден кугыжан правительствын шемер-шамычлан властьым бой деч посна пудымышт нерген чарныде умылтарен.

Кӧ тугай Андрей? Тиде вопрос шуко еҥым интересоватлен. Андрей деч йодаш неудобныла чучын. Но ик гана тиде шкеак раш пале лие. Екатеринбургыш ик сормович толын улмаш. Погынымаште тудо лач Андрейым ужын. Тиде вашлиймаште коктынат чот куанен мутланеныт. Мутланыме годым йолташыже Андрейым Свердлов Яша манын.

Революционер-шамычым тунам кугыжан жандарм-шамыч покталыныт. Садланак революционер-шамычлан вес лӱм дене кошташышт логалын. Яша Свердловат шканже Андрей лӱмым налын улмаш. Сормович-шамыч Большой Покровка гыч улшо Яша Свердловым сайын шинченыт. Тудын эрык верч кучедалаш ӱжмӧ речьшым чыланат шарнат. Ик гана тудын речьше почеш пашазе-шамыч полицийым кӱ-шамычым кышкылтын поктен колтеныт.

Я. М. Свердлов

Яша Свердловым шочмо олаштыже—Нижний Новгородышто (кызыт Горький ола) сайын шинченыт. Тиде олаште тудым революционный пашам активно ыштымыжлан первый гана тюрьмаш шынденыт. Тунам тудлан 17 ият темын огыл улмаш.

Кугыжан жандарм ден полиций-шамыч лӱддымӧ революционер Яков Свердловым тӱрлӧ семынат кучаш толашеныт. „Андрейым" кучышо еҥлан вич тӱжем теҥгем пуаш сӧрымӧ улмаш, но пашазе-шамыч шкенынштын йӧратыме йолташыштым шылтен ашненыт.

Владимир Ильич Ленин уста организатор Свердлов дене шукерсек интересоватлен. Тудым шке декше — заграницыш ужаш мияш шуко гана шӱден. Но 1917 ий марте вашлиймаш лийын шуын огыл. 1912 ийыште Ленинын ойжо почеш Яков Михайлович Свердлов большевик-шамыч партий ЦК-н членжылан сайлалтын.

1912 ий мучаште Свердлов Нарымский ссылка гыч куржмек, Петербургыш партийный пашаш толеш. Но тыште пашам шуко жап ышташ логалын огыл. Кугыжан полицийлан ужалалтше провокатор Малиновский жандарм-шамычлан Сталин ден Свердлов йолташ-шамычын Петербургышто илымышт да нунын революционный пашам вуйлатымышт нерген увертарен. Тиддеч вара Сталин ден Свердловым арестоватлат да мӱндыр Туруханский крайыш колтат.

1917 ий февральыште кугыжан властьлан мучаш шуын. Большевик-шамыч ссылка, тюрьмала гыч Петроградыш чумыргат Нуно вес эл гыч Ленинын толмыжым вучат. Временный правительство властьым тунам эше шке кидыштыжак кучен. Шемер-шамычлан илашышт ончычсо семынак начар ыле.

1917 ий апрельыште В. И. Ленин Петроградыш толын. Тунам Яков Михайлович Свердлов Ленин да Сталин дене пырля эреак боевой постышто лийын.

Октябрьский революций деч вара Я. М. Свердлов ВЦИК председательлан сайлалтеш да шкенжын пытартыш кечыже марте тиде постышто пашам ыштен.

К. СВЕРДЛОВА.

Советский властьын кугу организаторжо

Яша Свердлов латвич ияшак революционный организацийыште пашам ышташ тӱҥалын. Тудын ачажын граверный мастерскойжо ыле. Тиде мастерскойышто Яша организацийлан штамп-шамычым ямдылкален да запрещатлыме книга-шамычым арален.

Яков Свердлов гимназийыште тунемын. Тудо пеш способный улмаш. Учебникыште мом возымым пеш вашке усваиватлен. Тудо учительын урокышто мом ойлаш тӱҥалмыжым ончыл гочак шинчен шоген. Моланже пале, тудо учебникым ончычак лудеш улмаш. А гимназийыште учитель-шамыч чылт учебник почеш гына умылтареныт.

Садланак Яша урок годым скучатлен. Тунамак гимназийсе начальство тудым революционер-шамыч дене кылым кучымыжым пален налын да тудын дек тӱрлӧ семын придиратлаш тӱҥалын. Садлан визымше класс деч вара тудлан гимназийым коден каяшыже верештын.

Яков Михайлович Свердловым демонстрацийыште участвоватлымыжлан тюрьмаш петырат. Тунам тудлан латшым ият уке улмаш. Тудцеч вара тюрьма тудын университетше лийын. Тюрьмаш логалмекше, тудо тунамак шкедекше книга-шамычым колтышт манын, тре-

боватлен. Туштак тудо тунемме планым составитлен.

Яков Михайлович шкенжын илышыже мучко чарныде тунемын. Пашам пеш поздно пытара улмаш гынат, кеч кузе утомитлалтеш гынат, кажне кастене кок час жапым книга лудаш ойыра улмаш. Тиддеч посна тудо мален колтен кертын огыл.

Яков Михайлович кугун шинчымыжлан кӧра советский властьын кугу организаторжо лийын.

ВСЕСОЮЗНЫЙ ЯЛ ОЗАНЛЫК ВЫСТАВКА 1940 ИЙЫШТЕ

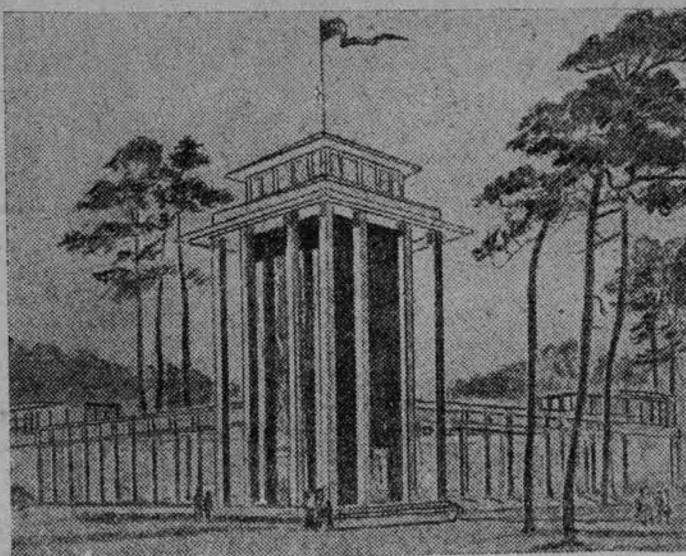
Главный павильонын кӱкшӱ ош башньыже мӱндӱркӧ коеш, тудын ӱмбалне выставкын эмблемыже йылгыжеш. „Казахский ССР-ын" „Юный натуралист-шамычын", „Северный Кавказын" „Хлопокын" да моло павильон-шамычат кумдаҥдыме да тӱжвачын сайын оформитлыме улыт. „Карело-Финский ССР-ын" у павильонжо почылтын.

Павильон-шамычын кӧргӧ вел оформленийышт кодшо ийысе дене таҥастармаште ятыр саемын. Тушто натуральный экспонат-шамыч шуко уло.

„Узбекский ССР-ын" павильоныштыжо „Кугу ферганский канал" да пустыньым садан да хлопковый плантациян, пеледше пасушко савырыме экспонат-шамычым ончыктымо.

„Азербайджанский" павильон у натуральный экспонат-шамыч дене темын. Тушто звеневой Агджи Алиеван портретшым да тудын хлопокшым ужаш лиеш. Агджи 1939 ийыште гектар гыч 155 центнер хлопокым налын, тыге Америкын мировой рекордшым

Всесоюзный ял озанлык выставка. Снимкыште: юннат-шамыч павильон.

(110 центнер) шукылан шеҥгелан коден.

Чыла павильоныштак мемнан элысе ял озанлыкын кугу сеҥымашыжым ужаш лиеш: гектар гыч 33 центнер йытын урожайым Заглада (Украина) йолташ налын. А тыглайже гектар гыч 6—8 центнерым велэ налыт. Гектар гыч 101 центнер киндым Алтайский крайысе колхозница Сергеева йолташ налын. „Механизаций" павильонышто уэмдыме у машина-шамыч - свекловичный комбайн да льнокомбайн улыт. Свекловичный комбайн шкеак ушмен вожым кӱнчен лукмек, ик верышке пӱчкеден опта.

„Колхозный гидростанций" павильонышто электродоильный, электричество дене шорык тӱредме аппарат ончыктымо. Туштак площадьыште микрогэс изи электростанций уло.

1940 ийысе выставкыште вич тӱжем вуй животный-шамыч, пушной янлык да кайык-шамыч лийыт. Виш верысе экспонатан участкылаште ужар озым, многолетний шудо кушкыт. А выставкысе газон-шамыч пеледыш дене леведалтыныт.

Мичуринский участок у растений-шамыч дене ешаралтын. Туркестан гыч персик, абрикос, пӱкш пушеҥге-шамыч, Крым гыч виноград да моло саска-шамыч толаш тӱҥалыныт. Тений мичуринский участкыште Мичуринын методшо дене ыштыме гибридизацийын результатышт кумдан ончыкталтеш: вишньыш привиматлыме персик, сливыш привиматлыме абрикос да моло гибридный сорт-шамычын сеянцышт улыт.

Академик Лысенкон да Цицинын методышт дене ыштыме, шуко ияш ош шыдаҥын да моло зерновой культурын, томатыш прививатлыме пареҥгым адак моло растений-шамычынат гибридышт уже теплице гыч виш участкышке луктын шывдыме улыт. Теплицыште ятыр ий опытный пашам ыштымек, нарынче акацийышке прививатлыме пурса первый гана пеледалтын да кушкаш тӱҥалын, — тиде академик Цицинын у растенийым — многолетний пурсам лукмо пашаже.

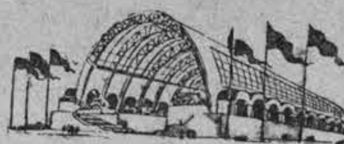
„Грузий" павильонын оранжерейыштыже апельсин-шамыч пеледыт. Пеледышын да кушкаш тӱҥалше лимонын тамле ӱпшышт чыла зданийым темат. Фейхоа да прейфрут пеледмыштым чарненытат, нунын ужар саскашт укш-шамычым младышке пӱгыртат. Фейхоа да прейфрут — советский субтропикын у культурышт. Нунын саскашт эм ышташлан каят. Фейхоан саскашт кугу огытыл (слива наре), тамыже снегын да ананасын гай. Тушто иод шуко уло.

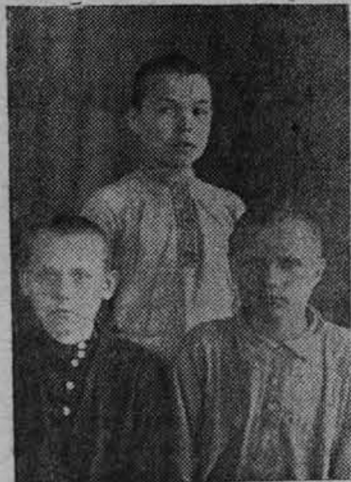
1939 ий выставкыште участвоватлыше да экскурсант-шамычын инициативышт дене колхозлаште да совхозлаште кумдан соревноватленыт. Соревнований неш чапле результатым пуэн.

Ӱмасе выставкын ятыр экскурсантышт тений участник лияш почотный правам налыныт. 1939 ийыште выставкыште 193 тӱжем экспонат ыле гын, 1940 ийыште кок гана шукемын: 400 тӱжем наре лийын.

1940 ийысе Всесоюзный ял озанлык выставка совет элын вийжым да поянлыкшым эше ик гана ончыкта.

Н. Захаров.
В. Боровкина.

Немда средний школын (У Тор'ял район) 7-ше „Б" классшым „сай" да „отлично" отметка дене тунемын пытарыше-шамыч. Шола гыч пурлашке: Мосунов Петя, Мосунов Игнатий, Садовин Илья.

Фото Л. Небогатиковын.

Йошкар-Оласе йоча-шамыч жапым веселан эртарат.
Фото А. Овечкинын.

МЕМНАН МЕЧТА

Йоча-шамыч школ гыч
лектыч
Испытанийым сдатлен.
Шошо эрденсе кече семын
Шыргыжалыт куанен.
—Шушаш ийлан кугу
школыш
Каем,—мане Алексей.
А Тымапий тидым колын
Пуыш тыге каласен:
„Каем мые летный школыш,
Герой—летчик мый лийнем.
Сталин деч маршрутым
налын
Мланде шар йыр чонештем.
—А вот мые,—мане
Петр,—
Тракторист лияш шонем.
Пеш кумда колхоз нуретын
Мый стахановецше лийнем.
Тыгеракын мутланалын
Йоча-шамыч ошкедат.

Тыршен сай тунемыда
гын,—
Мечтадам те шуктеда.

Евсеев Василий.
Йошкар-Ола,
Педрабфак.

Шонымем шуктем

Изием годым каваште самолетын чонештен каймыжым ужам да тыгай машинам виктараш кунам тунем шушаш гын, манын шонем ыле. Тиде шонымашем арам ыш лий.

Кодшо ий 1-ше ноябрьыште Йошкар-Ола Ната Бабушкина лӱмеш аэроклубын пилотный отделенийышкыже тунемаш пурышым. Тыге мый эн ончычак самолетын моторжым тунемаш тӱҥальым. Теорий да наземный подготовка дене „хорошо" отметка дене тунем пытарышым. Тугак летный практикымат „отлично" сдатлаш шонем.

Мый общеобразовательный предмет - шамычымат сайын тунемам. Испытанийым сайын сдаяш тыршем.

Мыйын кызыт ик шонымаш — летчик-инструктор лияш.

Сережа Винокуров.
Йошкар-Ола, 7-ше номеран школа, 9-ше класс.

Юный натуралист-шамыч кеҥежым могай пашам ыштен кертыт

Республикыштына ятыр поянлык уло. Туге гынат, але марте мемнан республикын поянлыкшым исследоватлымаш паша пеш шагал лийын. А тудын поянлыкшым тунемаш кӱлеш. Тиде пашаште юный натуралист-шамыч кугу полышым пуэн кертыт.

Кеҥеж жапыште учительын вуйлатыме почеш полезный ископаемый улман верым кычалаш лиеш. Адак мланде йымач тӱрлӧ животныйын остаткыштым, кӱ породым кӱчен луктын, кодшо курымласе илышым тунемаш пеш интересный паша.

Те шкендан районным, тудын историйжым тунемын кертыда. Тошто черепым, кӱ товарым, кӱ дене ыштыме стрелам, молымат муыда гын, нуным музейыш сдатлаш кӱлеш.

Чодраште олыкышто пӱртӱсым эскерен кошташыже могай сай! Шкендан ял лишнысе ерлаште могай кол-шамыч илат, районыштыда могай тӱрлӧ животный, кайык, насекомый-шамыч улыт, пален налаш тыршыза. Тыгай пашам экскурсийыш, походыш коштын ышташ лиеш. Но коштмо годым мом ужмыдам, колмыдам дневникыш эреак возен шогаш кӱлеш. Тидым мондаш ок кӱл.

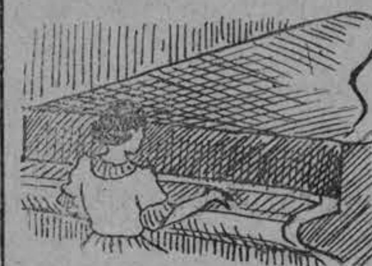
Шкендан районышто насекомыйым, земноводныйым, пресмыкающий-шамычым поген спиртоватлен кертыда. Адак кеҥеж жапыште растений - шамыч дене гербарийым, насекомый-шамыч дене коллекцийым ышташ лиеш.

ТЕВЕ МЕ КО ЛИЙНЕНА

Погыненыт Катя, Витя,
Алексей да Аксанаш,
Тушко ушнышт Лиза, Миша,
Шонат теве кӧ мияш.

Катя:

Мые мурым йӧратем,
Чот йоҥгалтше сылне сем.
Муро илыште кӱлеш,
Муро ончыко ужеш.

Тиде мурыжым возаш—
Композитор лийн шуаш
Шунертсекак мый шонем,
Шонымемым мый шуктем.

Витя:

Кече йол дене волгалт,
Мӱндӱр верышке лупшалт,
Кия рельсе пеш шыма,
Поезд ончыко чыма.

Машинист лияш почет,
Машинист эллан кӱлеш.
Вот шонем эре мый чот —
Машинист лиймем шуэш.

Алексей:

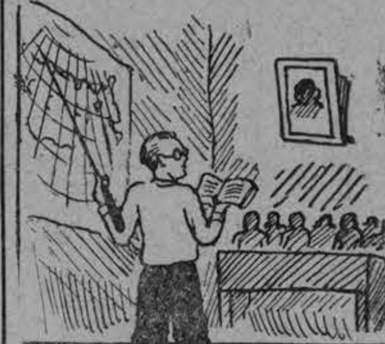
Мый кавашке ончалам,

Самолет кая, ужам.
Тудо йӧршын орел гай
Чоҥешта могай окай.
Летчик лияш мый шонем,
Кайык гай чоҥештынем.
Москва гыч эрден лектын
Амур ден настен шунем.

Аксанаш:

Машинист, кеч композитор,
Летчик але архитектор,
Мемнан кугу элналан
Улыт пеш чот кӱлешан.

А мыйын икте шонымаш:
Сай учитель лийын шуаш.
Йоча-эланым тунынташ
Вет кугу почет, йолташ!

Лиза:

Мыйынат уло шонымаш:
Самолет ден кӱш кӱзаш,
Да парашютым чияш
Кӱшыч ӱлыко тӧршташ.
Мый палем эллан кӱлеш
Тракторист да машинист.

А мыйын ушышто пӧрдеш
Лияш сай парашютистка.

Миша:

Сӱретлаш ола уремым,
Колхоз нурым да эҥерым,
Эл мучко кузе йырваш

Шолеш илыш чылт памаш—
Тӱҥалам мый сӱретлаш.—
Сай художник мый лийнем.

Макс Майн.

Форпостым кузе организоватлаш

Форпостышко пионер да моло йоча-шамыч ушнен кертыт. Форпостым 10-15 йоча-шамыч денат организоватлаш лиеш, но 100-120 йоча деч шуко лийман огыл. Мутлан, колхозыштo 150-200 йоча лиеш гын, тунам кок форпостым организоватлыман. Форпостым 20-30 йоча дене группылан шеледыман да кажный группышто старостам ойырыман. Форпостын ик эн сай членжым форпост председательлан сайлат, тудо вожатыйын вуйлатымыже почеш форпостын чыла пашажым вуйлата. А форпост вожатыйым ВЛКСМ райком, ВЛКСМ горком ойырат.

Форпост пелен оборонно-физкультурный, художественный, юннатский кружок-шамычым да любительский группым организоватлыман. Кажне форпост пелен физкультурный площадкым ыштыман. Площадь пелен клуб але йоча-шамычлан посна комната лиеш гын, тиде эше сайрак. Клубышко йӱран кече годым погынаш оҥай. А сай кечыште чыла пашамат яндар южышто эртарыман.

Клубышто модмашым, мурымашым эртараш лиеш, музыкым колыштaш, кружковой пашам эртараш оҥай. Йоча-шамычын шке ыштыме ӱзгарыштым, спортивный инвентарым, модыш ӱзгарым, тӱрлӧ инструмент-шамычым аралашлан клубышто у г о л о к лийман. Клуб пелен столярно - слесарный, рукодельный кружокым организоватлаш лиеш. Адак юный техник, физкультура ден санитарий, безбожник, юный натуралист, МОПР, осоавиахим уголокым организоватлыман.

Форпостын паша планыштыже кружковой паша эртарымым гына огыл, но тыгак коллективный модыш эртарымым, МТС-ыш, тракторный бригадышке лишыл колхозлашке, музейышке, заводышко да моло вереат коллективный экскурсийым, газетым, журналым, художественный литература лудмашым, мемнан элысе знатный еҥ-шамыч дене беседа эртарымашымат ончыкташ кӱлеш.

Но южо вожатый-шамыч йоча-шамыч деке первый гана миен,—райкомолын решенийже почеш тендан дене форпостым организоватлена, тиде форпостышто чыла йоча-шамычланат участвоватлаш кӱлеш,—манын увертарат. Форпостым тыге организоватлыман огыл. Вожатый-шамычлан форпостым организоватлыме деч ончычак йоча-шамыч коклаште тӱрлӧ кружок пашам, модмашым походым коштмашым организоватлыман. Кунам йоча-шамыч тиде паша дене интересоватлаш тӱҥалыт, кугу желанийышт лиеш, тунам форпостым торжественно почман.

Форпостын чыла пашажым йоча-шамычын интересышт, нунын инициативышт дене ыштыман.

Ф. Бахтин.
ВЛКСМ Обкомын школьный молодежь ден пионер отдел вуйлатышын заместительже.

Кум национальный йылме дене сайын кутырем

Мый татарка улам. Тений IV-ше классым тунем пытарышым. Мый руш, марий, татар йылмымат тунемаш пеш йӧратем. Садланак чыла нине йылме дене сайын кутырем, грамотно возем. Испытанийым руш йылме да марий йылме денат „отлично" отметка дене сдатленам.

Багаутдинова Марзия.
Йошкар-Ола район,
Кугу-Чигаш НСШ.

52

Военный действий-шамычлан германский обзор

Берлин, 1 июнь. Германский информационный бюро западыште германский наступленийын кум арня жапыштыже лийын шогышо военный действий - шамычлан тыгай обзорым увертара:

„Бельгийский армий сдаталтын. Германский войска-шамыч бельгийский побережьеште улыт. Фландрийыште да Артуаште лийше кугу бойлаште первый, шымыше да индешымше французский армий - шамычым пытарыме. Дюнкеркын побережьеже гыч Монмедыш шумеш Французский укреплений-шамыч шалаталтыныт да германец-шамычын кидыштышт улыт. У германский фронт Абвиль лишыч, Ла - Маншын французский серже гыч умбакыжым Сомма энгер вюктен да Седан деч югыштырак, Маасыш шумеш Уаза ден Эн энгер-шамыч воктен кая. Тыге германский фронт 100 километрлан Париж дек лишемын. Германский авиаций войска - шамыч погынымо верлам бомбардироватлен, неприятельский тылым атаковатла.

Материкыш колтымо английский экспедиционный корпус Фландрийыште пытаралтын. Германский армий, военно-морской флот да авиаций проливын бельгийский ден французский побережьежым шке кидыштышт кучен, тыге проливын эн ангысыр вержым да Темзаш пурымо ангым контролироватлат. Проливын побережьештыже улшо у база-шамыч гыч германский авиаций ден военно - морской флот Англия ваштареш успешно атакым ыштен кертыт.

Снабженийым шупшыктымо эн важный корныла да Бельгия ден Северный Франция гоч каен шогышо кӱртньӧ корно линий-шамыч германец-шамычын кидыштышт улыт. Нине корнылам восстановитлымаш Францийыште германский армийын северный флангыжлан снабженийым конден шогымашым обеспечитла. Тыгак Бельгийысе да Северный Францийысе пытырак важный угольный шахта ден промышленный центр-шамычат германец-шамычын кидыштышт улыт. Германский войска-шамыч северный французский армий-шамычым посна ойырен да пытареныт. Тыгеже нуно фронтым германский граница деч 300 километрланат утла западышкыла кусареныт, да кызыт Северный Францийын кӧргышкыжӧ пуреныт.

Йоча-шамычын творчествышт

11—15 майыште Йошкар-Ола Пионер пӧртыштӧ оласе школлаште тунемше-шамычын изобразительный искусство творчествыштым ончымаш эртаралте. Тудлан лӱмын выставкым организоватлыме ыле. Чылаже 165 сӱрет лийын.

Сӱрет-шамыч тематика ден качество шотыштат сае улыт. Йоча-шамыч мемнан славный Йошкар Армийым чот йӧратат. Садланак вет нуно оборонный тема дене шуко сӱретым возеныт. Теве Йошкар-Ола 6-шо номеран школын 7-ше „Г" классыште тунемше Исаев Александр „У ворот линии укреплений", „Раз'езд", „Там нарушитель" да молымат пеш сайын сӱретлен. Сизовын „В штабе", Янаевын „В освобожденной Западной Украине" да молат начар огыл сӱретлалтыныт.

9 номеран школын 7-ше классыштыже тунемше Л. Капшунов выставкыш 27 сӱретым пуэн. Тудо утларакшым карандаш дене сӱретлен. Эн сай сӱретше—„Ворошилов на коне". Масляный чия дене ыштыме сӱрет-шамыч кокла гыч Пушниковын (4-ше номеран школ), Кузьминыхын, Кочергинын (7-ше номеран школа) сӱретышт начар огыл ыштыме улыт.

Каласаш кӱлеш, шке гыч шоналтен ыштыме сӱрет шагал, самырык художник-шамыч утларакшым копироватлат. Шке гыч шоналтен да натура гыч ышташ тунемман.

Выставкыште рукодельный пашамат ончыктымо. Пионер пӧртысӧ рукодельный кружок сылне тӱр-шамычым выставкыште ончыктен. Марксын, Энгельсын, Ленинын, Сталинын силуэтыштым бархатеш сайын келштарен ыштыме. Тиде кружок марийский национальный тӱр-шамычымат шуко ыштен. Нунын коклаште марий тувыр-шамычат ылыч.

Изо выставка самырык художник - шамычын изо творчествышт кушкын шогымым раш ончыктен. Пионер Пӧрт пеленсе изо кружок идалык наре жапыште шуко ончык каен. Изо кружок вуйлатыше художник Б. И. Осипов уло кумылжо дене пашам ышта.

Саска - шамыч. Натюрморт. Сӱретым Шернур педучилищыште тунемше В. Зорин ыштен. Тиде сӱрет республиканский олимпиадыште ончыкталтеш.

Медведево средний школын (Йошкар-Ола район) 6-шо „А" классыште отлично тунемше Гелий Шалаев руш йылме дене испытанийым сдатла.
Фото А. Овечкинын.

Тый шинчет мо?

Мланде деч Кече марте

Мутлан, те лу ияшда годым мӱндӱр путешествийыш лектын каеда лийже. Те кажне кечын 30 километрым каеда гын, шкендан илыме мучко Мланде деч Кече марте наре улшо расстояниййым каеда ыле мо? Конечно, уке! Мланде деч Кече марте средний расстояний 150 миллион наре километр. Кажне кечын 30 километрым каеда гын, ик ийыште 10 тӱжем километр наре тораш шуыда ыле. Тыгеже кече дек йолын 15 тӱжем ий дек шагал огыл каяш кӱлеш.

—•—

Тыла нерген кӱчыкын

● Южный Америкыште шукерте огыл тыглай огыл черепахым мумо.

Тудын панцырьже да пел шинчаже йошкаргырак, а вес шинчаже кандалге. Тӱсыжӧ ошо.

Анаграмма

„Н" дене—оралтым леведме.
„К" дене—энгер лӱм.

Вася Ерусланов колтен.

Параньга район, Ильпанур НСШ.

Метаграмма

„К" дене—самолетын ужашыже.
„М" дене— торам висыме лӱм.

Александр Кузнецов колтен.

Шернур район, Кугу-Шокшем НСШ.

Кум кролик

Тыште кум пылышдыме кроликым да кум пылышым сӱретлыме.

Вот те тудым угыч сӱретлыза да сложитлыза. Сложитлымек, чыла кроликынат кок пылыш гыч лийже.

Головоломкын ответше

(22 майысе „Ямде лий" газетым ончо)

Т	И	Г	Р
И	К	Р	А
Г	Р	И	М
Р	А	М	А

Теве кузе буква - шамычым вашталтылын шындылаш кӱлеш.

Эн первояк чын ответым колтеныт: Рыбаков Дмитрий (Йошкар-Ола район, Кузнецово средний школа), Степанов Василий (Сотнур район, Карай НСШ), Горохов Александр (Шернур район, Лаж'ял НСШ), Ефимов Геннадий (Шернур район, Кукнур средний школа), Кудрявцев Григорий (Оршанка район, Оршанка средний школа), Сергеев Михаил (Сотнур район, Кужер средний школа), Сидоров Иван (Сотнур район, Сотнур средний школа).

(Казаков Миклай— „Илаш весела", Маргосиздат, 1940 ий, тираж 3000 экз. Акше 50 ыр).

Маргосиздат рвезе поэт Казаков Миклайын „Илаш весела" лӱман йоча почеламут - шамыч сборникшым печатлен луктын. Тиде пытартыш ийлаште йоча-шамычлан лукмо первый книга. Сборникыш советский йоча-шамычын пиалан илышышт, нунын мечташт нерген 13 почеламутым пуртымо. Сборникыш пуртымо почеламут-шамыч кокла гыч ятырже „Ямде лий" газетыш печатлалтыныт.

Поэт кажне стихыштыже йоча-шамычын шонымыштым, пашаштым сылне да простой образ-шамыч гоч сӱретлен пуаш тырша. Теве нуно:

„Ший пеледыш семын койын
Пионерий муралта".
(„Октябрьский муро")

„Мланде шар йыр чонгештен
У рекордым мый шындем.
Мыйын икте шонымаш—
Чкалов гай герой лияш".
(„Летчик").

Тыгай почеламут-шамыч йоча-шамычын шӱмыштым тарватат, нуным у подвигыш ӱжыт.

Поэт икмыняр сӱжетный почеламут - шамычымат пуэн. Тыгай почеламутым лудын лектат да шинча ончылан посна геройын образше, поступкыжо сӱретлалт кодеш. Теве „Миша", „Кум йолташ" почеламутшамыч тиде шотышто посна ойыртемалт шогат.

Поэт шуко стихыштыже йоча - шамычым отлично тунемаш ӱжеш. „Шӧртньӧ пеледыш-шамычлан" почеламутыштыжо тудо тыге воза:

„Тунемза иза-шольыдам йӧратен,
Советский геройла эре старатлен.
Тунемза туге шинчымашым нӧлталын,
Кузе кӱштен Ленин, кузе кӱшта Сталин".

Поэтын ик ситыдымашыже уло. Тидым ме каласыде огына керт. Тиде йылме шотышто. Мутлан:

„Наукын орнаментше лийже тендан,
Наукын чудесный куатше—тендан,
Жемчужиным - мудростьым налза кошталын,
Наукысо крепостьым сенгыза те!
Наукым вершиныш эннаже нӧлталын,
Эн чапле дворецым мланна тӱзатен".

Нине мут - шамыч йочашамычлан умлаш йӧсӧ улыт. Вет книга йоча-шамычлан лукмо. Садланак умылаш лийше шомак дене возаш кӱлеш.

Чумыр шотышто сборник сай.

Йоча-шамыч, тиде сборникым налза, лудса!

Ан. Бик.

Отв. редактор—
П. А. КЛЮКИН.

Йошкар-Ола, Маргосиздатын типографийже. Уполн. Марглавлита № 508.